

**Studentski zbor Sveučilišta u Mostaru u saradnji s AIESEC
LC Mostar i Federalno ministarstvo pravde Sarajevo:
Dani karijere - upute i savjeti za polaganje pravosudnog ispita**

Mr. Đemaludin Mutapčić

Notar

Email: notarmutapcic@bih.net.ba

Dana 22.05.2013. godine u okviru Projekta Dani Studentskog zbora 2013. Obrazovanje - dani karijere, a u organizaciji Studentskog zbora Sveučilišta u Mostaru i Federalnog ministarstva pravde Sarajevo, u amfiteatru Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, pred brojnim auditorijem, održano je karijerno savjetovanje - upute i savjeti za polaganje pravosudnog ispita.

Materija pravosudnog ispita je zakonska materija, koja je u savremenoj Bosni i Hercegovini uređena jednim državnim i sa dva entitetska zakona. Postoje i odgovarajući programi pravosudnog ispita, doneseni u skladu sa zakonom i objavljeni u službenim glasilima, a u kojima se utvrđuje gradivo, pravni izvori i literatura po kojem se polaže pismeni i usmeni dio pravosudnog ispita pred komisijom za polaganje pravosudnog ispita. Tako imamo Program pravosudnog ispita („Službene novine Federacije BiH“, broj 47/2010). Prilikom ispitivanja kandidata na usmenom dijelu pravosudnog ispita ispitivači su dužni voditi računa da kandidata ispituju samo iz materije koja je utvrđena kao gradivo odnosno pravni izvori u Programu pravosudnog ispita.

Pravosudni ispit je za diplomirane pravnike vrlo značajan ispit čijim polaganjem i dobijanjem uvjerenja o položenom pravosudnom ispitu oni stječu zakonske uvjete za obavljanje poslova za koje se traži položen pravosudni ispit. Ono što je specijalizacija u medicini, to je položen pravosudni ispit u pravničkoj profesiji. Pravosudni ispit mogu polagati diplomirani pravnici, uključujući i diplomirane pravnike-volontere, koji imaju dvije godine radnog staža na pravnim poslovima nakon diplomiranja na pravnom fakultetu.

Sa položenim pravosudnim ispitom i uz ispunjenje ostalih uvjeta, diplomirani pravnici mogu biti sudije, tužioc, pravobranioci, advokati, notari i obavljati druge poslove za koje se traži položen pravosudni ispit.

Uputno je da upravo diplomirani pravnici sa položenim pravosudnim ispitom budu sekretari dioničkih društava i drugih privrednih društava i javnih preduzeća, te obavljaju sve druge poslove koji se tiču ustavnosti, zakonitosti i provođenja propisa u praksi.

Ispitnu materiju pravosudnog ispita čini:

1. krivično pravo,
2. građansko i porodično pravo,
3. privredno pravo,
4. upravno i radno pravo i
5. ustavni sistem i organizacija pravosuđa.

Pored usmenog dijela pravosudnog ispita koji se polaže pred pet ispitivača, imamo i pismeni dio pravosudnog ispita. Kandidati pišu pismene radove iz krivičnog i građanskog ili porodičnog prava na osnovu i u okviru konkretnih sudskih predmeta, sa zadatkom da donesu i izrade provostepenu odluku u skladu sa zakonskim elementima sudske odluke. Usmeni dio pravosudnog ispita iz krivičnog prava, te građanskog i porodičnog prava, započinje razgovorom ispitivača i kandidata o pismenoj zadaći, koja je eliminatornog karaktera u slučaju da pismena zadaća kandidata nije prolazna.

U pripremi za polaganje pravosudnog ispita bitna je individualna priprema svakog kandidata. Postoji mogućnost da se kandidati pripremaju i uz pomoć edukatora kroz pohađanje seminara za pripremu polaganja pravosudnog ispita, koji se povremeno organiziraju u Bosni i Hercegovini. Na tim seminarima se kandidatima u glavnim crtama izloži ispitna materija u mjeri koja je dovoljna da se kandidat, uz solidnu individualnu pripremu, osposobi za uspješno polaganje pravosudnog ispita. Veoma je korisno i dobrodošlo da kandidati pojedinačno donesu odluku da budu aktivni učesnici takvih seminara i s najvećom pažnjom učestvuju u njihovom radu, s ciljem sagledavanja i savladavanja obimne ispitne materije pravosudnog ispita na osnovu i u okviru zakona i programa pravosudnog ispita. Normalno je da se kandidati ne smiju osloniti samo na sudjelovanje u radu takvih seminara, nego prije svega na vlastiti individualni rad u pripremi za uspješno polaganje pravosudnog ispita. Uputno je da kandidati za polaganje ovog ispita već stvaraju svoju ličnu biblioteku pravnih izvora i pravne literature.

Studentski zbor Sveučilišta u Mostaru u saradnji s AIESEC LC Mostar i Federalno ministarstvo pravde Sarajevo: Dani karijere - upute i savjeti za polaganje pravosudnog ispita

Korištenje pravne terminologije je uvjet bez kojeg se ne može za buduće diplomirane pravnike sa položenim pravosudnim ispitom. Osnovno je pedagoško pravilo da je pojmovna jasnoća uvjet stjecanja znanja, pa se uvijek polazi od pojma pojedinih pravnih instituta i zakonskih termina.

Među zakonima koji su obuhvaćeni programom pravosudnog ispita razlikujemo:

1. materijalnopravne,
2. procesnopravne i
3. organizacione.

Kandidati za polaganje pravosudnog ispita dužni su poznavati i sve nove procesne, materijalnopravne i organizacione zakone iz oblasti pravosuđa i uprave koji stupe na snagu u roku od šezdeset dana prije utvrđivanja termina za polaganje pravosudnog ispita.

Za buduće diplomirane pravnike sa položenim pravosudnim ispitom su, pored materijalnopravnih i organizacionih zakona, veoma značajni procesni zakoni. Nadležnost je fundamentalni pojam pravne nauke i prakse, kogentna norma i najteža formalna nezakonitost pravnog akta. U procesnim zakonima su propisane procedure: kako se pokreće postupak; prvostepeni postupak; postupak po redovnim i vanrednim pravnim lijekovima; error in facto (pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje); error in procedendo (povrede postupka); error in iudicando (pogrešna primjena materijalnog prava); odluke u postupku; dokazi i drugo. Primjera radi, tužba je inicijelna parnična radnja kojom se pokreće parnični postupak, a sastoji se od rubrike, historijata i petita tužbe. Prava i obaveze su korelativni pojmovi; ne može jedno bez drugog.

U materijalnopravnom smislu, primjera radi, može se navesti da su u materijalnom krivičnom pravu osnovni pravni instituti krivnja, umišljaj, nehat i drugi. U građanskom pravu bitno je razlikovanje stvarnopravnog od obligacionopravnog zahtjeva. U privrednom pravu gradivo se odnosi na njegov statusni dio, ugovore robnog i platnog prometa i mjenično i čekovno pravo.

Što se tiče organizacionih zakona, bitno je, pored ostalog, znati sudski sistem u Bosni i Hercegovini, organizaciju tužilaštava i pravobranilaštava, te šta obuhvata advokatska djelatnost i notarska služba.

Stručnost i profesionalnost su ključne osobine koje krase diplomiranog pravnika sa položenim pravosudnim ispitom. Ako su stručni i profesionalni i uz pravničko rasuđivanje, u tom slučaju diplomirani pravnici sa položenim pravosudnim ispitom poželjni su na tržištu rada za obavljanje svih poslova za koje se traži položen pravosudni ispit.

Pored poznavanja propisa i ljudi i pored jake logike, diplomirani pravnik sa položenim pravosudnim ispitom treba da ima pošteno i pravično srce, srce koje u svom pravdoljublju, istinitosti i objektivnosti bije živim socijalnim osjećanjem da se bude od koristi drugim ljudima u mjeri u kojoj je to moguće i osjećanjem simpatije uživjeti se u njihov položaj i sudbinu. Mjera je filozofija života.

Prilikom pripreme za polaganje pravosudnog ispita kandidati ne treba da izgube iz vida divnu latinsku sentencu: „Doctrina est fructus dulcis radicis amarae“ („Nauka je sladak plod gorkog korijena“).